

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 68 (1983)
Heft: 21

Artikel: Il teater romontsch : ina analisa 1983
Autor: Tschuor, Mariano
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881706>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il teater romontsch – ina analisa 1983

da Mariano Tschuor

El Grischun romontsch enconuschein nus sulettamein il teater popular. Quei vul dir: Il teater romontsch vegn purtaus da laics, da personas che sefatschentan cugl art da teater per la pli gronda part duront il temps liber. Ei exista negina tribuna professionala: Reschissurs ed acturs ein laics.

Quei fatg determinescha exactamein ils cunfins dil teater romontsch. Inagada geograficamein:

Las gruppas da teater (societads dramaticas, uniuns da teater) dattan lur tocs primarmein en lur vitgs. El vitg da Rabiun en Surselva per semeglia exista ina ferma uniun dramatica. Ses tocs dat quella uniun sin la tribuna dil vitg en casa da scola. In brat cultural sil sector dil teater denter ils vitgs ha struschamein liug el Grischun romontsch. Excepziuns ha ei dau e dat ei aunc adina: La societad da teater da Domat/Ems, ina dallas pli impurtantas gruppas da teater dil Grischun, ei ida cun sia tribuna ambulonta sin turnea el Grischun romontsch: Inagada cun *Il tradiment da Navarra*, da Cäsar von Arx ella translaziun da Hendri Spescha ed in'otra gada cul toc *Andorra* da Max Frisch, translataus da Ursicin Gion Gelli Derungs. La gruppa da teater ad hoc dalla societad studentica surmirana «La Meirana» ei viaggiada avon dus onns cul toc *Rumantsch 2038* ni *Ils spierts sa ragordan* da vitg tier vitg ed han dau representaziuns a Cuera, la capitala grischuna, a Zernez ell'Engiadina, a Riom en Surmir ed a Trun ella Surselva.

L'offerta dils tocs ei buca sensaziunala. Era en quei grau ei il teater romontsch determinaus. L'elecziun ei plitost magra. Las gruppas da teater, las biaras gruppas ruralas ed aschia dependentas grondamein dil publicum, representan tocs populars. Cumedias e tocs humoristics han la preferenza.

Ils dramas sueran d'armas e larmas, da saung e tratsch. Silla tribuna romontscha vegn struschamein experimentau. Ils temas tucan struschamein en fatgs politics ni economics actuals. Ins fa teater sco quei ch'ins veva viu ch'ils babs e tats fagevan teater. Quei ei buca da far curvien.

Inagada mauncan tocs actuals, tocs cun temas da nos dis. La litteratura dramatica contemporanea ei fetg paupra. Il davos toc original en lungatg

romontsch ei vegnius screts la fin dils anno 1960. Nossas gruppas da teater san savens far nuot auter che prender ord la trucca sbilidada tocs da teater cun meffa e puorla. Ed als reschissurs mauncan las habilitads da transcriber quels tocs, da dar a quels tocs entras scursaniziuns e modificaziuns la tempra contemporana. Ils davos onns ha ei dau nuot auter che procurar per bunas translaziuns da tocs ord la litteratura tudestga, per part era taliana, franzosa e spagnola.

Per quei eis ei oz inevitabel dad animar e motivar nos scribents romontschs contemporans da scriber texts da teater. Denton era cheu dat ei la difficultad che buca mintga poet e scribent ei in dramaturg!

In'otra difficultad dil teater romontsch ei quella dalla continuitad.

Entochen all'entschatta dalla conjunctura aulta, che ha purtau il medium dalla televisiun, havevan nus el Grischun romontsch ina fetg gronda activitad da teater. Bunamein mintga vitg fageva teater duront il tscheiver. Quellas produzioni vegnevan procuradas dallas uniuns dramaticas ni d'altres uniuns culturalas dils vitgs. Ed il publicum mava stediamein a teater per admirar ses acturs. Pil pli era buca ton il toc che caztgava d'assister alla representaziun, plitost ils singuls acturs ch'ins enconuscheva gie ella veta da mintgadi e ch'ins leva ussa admirar inagada sin tribuna.

E certs acturs, enconuschents ella veta pratica sco umens da stuccas e sgnoccas, savevan dar tgei rolla ch'els levan; quella dil pauper puprutsch e rugadur ni quella dil harlechin dalla cuort imperiala: Strusch ch'el fuva sin tribuna rievava il publicum da bien cor.

Ils anno 1960 ha quella viva activitad priu ina fin e pér entuorn ils 1977 han ins puspei entschiet a far teater. Ed en quels 20 onns ha ei dau midadas radicalas sils differents secturs dalla veta, era sin palancau cultural e digl art. Il teater romontsch denton ha entschiet sia nova activitad leu nua ch'el haveva calau, senza risguardar il svilup normal. Aschia han ins entschiet entuorn 1977 a far teater aschia, sco quei ch'ins fageva 1960.

Certas representaziuns dils davos onns eran en lungatg ed expressiun copias dil stil da far teater d'avon 25 onns. Quei vul buca dir ch'ins stoppi evitar per tut prezi tocs da tempra tradiziunala, anzi, mo ston ins mirar con verdeivels ch'ils tocs ein oz, tgei ch'els dian a nus oz e co ins sto inscener els, per ch'els muentien era il carstgaun dils 1983 e restien buca produzioni musealas.

1977 ha la Ligia Romontscha, l'uniun tetgala dils Romontschs, creau il *Post da teater*, in post ch'animescha e scolescha la scena da teater romontsch. Periodicamein edescha el la gasetta *Teater romontsch*. La

primavera ed igl atun han differentes cuors per reschissurs ed acturs liug, dasperas era cuors d'illuminaziun, da maletg da tribuna etc. Igl onn vargau ha quei post entschiet cun la scola da teater romontsch.

Igl emprum scalem cun ver 20 participonts ord tuttas regiuns grischunas ha cuzzau 15 dis, cul secund scalem vegn cuntinuau uonn. Il post posseda ina biblioteca da tocs, plitost ina documentaziun, e dat ad emprist quels ad interessents. Translators vegnan adina puspei incumbensai da translatar tocs adattai ord auters lungatgs. Il post accumpogna – sin giavisch – lavurs d'inscenaziun naven dil leger dramaturgicamein entochen alla davosa emprova generala.

1983 metta la LR a disposiziun al post da teater 25 000.– francs. Dus collaborators, persunas dil teater professional, lavuran 60 dis tier quei post.

Dapi 1980 exista el Grischun ina uniuon pil teater popular. Quell'uniuon animescha en semeglionta moda e maniera sco il post da teater dalla LR la lavur da teater el cantun Grischun, pia il teater tudestg, talian e romontsch.

Ina muntada centrala dil teater romontsch stuein nus veser ella promoziun ed el manteniment dil lungatg retoroman. Il process linguistic succeda duront l'elavoraziun d'in text tier mintga singul actur. Quei aspect linguistic para dad esser en sesez secundars ed a prima vista nunimpurtonts. El gioga denton ina evidenta rolla, gest sche nus considerein il fatg, che glied carschida gauda suenter la scola struschamein ina instrucziun romontscha.

Sco teater d'ina minoritad linguistica ha il teater romontsch negina muntada politica eifer la regiun sezza. Entochen ussa ei la peisa speciala vegnida messa sin la promoziun dil lungatg. Ei fuss giavischeivel e recumandeivel da dar al teater romontsch ina valur pli effectiva eifer la veta romontscha. Forsa era inaga ni l'otra sco organ encunter speculaziuns turisticas, colonisaziuns e devastaziun da beins culturals e naturals.